

KLER LESLI HOL SLOMLJENA ZEMLJA

Prevela sa engleskog
Vesna Stojković

**Čarobna
knjiga**

Za Džejka, Maju i Feliksa, moje tri zvezde

PRVI DEO

GABRIJEL

Farmer je mrtav. On je mrtav, a jedino što svi žele da znaju jeste ko ga je ubio. Da li je to bila nesreća, ili ubistvo? Izgleda kao ubistvo, kažu, zbog te rane od metka kod srca, toliko precizne da je morala biti namerna.

Čekaju da ja nešto kažem. Dva para očiju neumoljivo zure u mene. Ali kako da im kažem ono što on želi da kažem, reči koje smo iznova i iznova uvežbavali, u minutima pre nego što je stigla policija?

Odmahujem glavom, treba mi još vremena.

Istina je ono što kažu: možeš da proživiš čitav život u poslednjem trenutku. Ponovo smo onaj dečko i devojka, pred kojima je tek budućnost, veličanstven put ispunjen svetlom i čudesnom lepotom, noćima pod zvezdama.

On čeka da ga pogledam, a kad to učinim, osmehne se da pokaže da je dobro, jedva приметно klimne glavom.

Reci to, Bet. Reci sada.

Pogledam ponovo u njegovo lice, za mene lepo tada, sada i uvek, poslednji pogled koji razmenimo, pre nego što se sve promeni.

1968.

Hemston, Nort Dorset

„Gabrijel Vulf se vratio da živi u Medoulendsu”, kaže Frenk, „Gispalivši to ime iznenada za doručkom. „Razveden je. On i njegov sin žive sami u toj ogromnoj kući.”

„Oh.”

To je izgleda jedino što mogu da kažem.

„Tako sam i mislio”, kaže Frenk. Ustane sa svoje strane stola i pređe na moju, obuhvati mi lice rukama i poljubi me. „Nećemo dozvoliti da nam taj kreten pravi probleme. Nećemo ništa da imamo s njim.”

„Ko ti je rekao?”

„Sinoć je ceo pab pričao o tome. Trebala su im izgleda tri ogromna kamiona da dovezu sve njihove stvari iz Londona.”

„Gabrijel je mrzeo ovo mesto. Zašto bi se vratio?”

Njegovo ime zvuči čudno na mom jeziku, prvi put da sam ga izgovorila posle toliko godina.

„Nema ko drugi da brine o toj kući. Njegov otac je davno umro, a majka je na drugom kraju sveta. Uz malo sreće, do guše u govnama.”

Frenk je takav, uvek uspe da me nasmeje.

„Šta uopšte traži ovde?”, nehajno kaže Frenk, ali vidim tu neizgovorenu misao koja mu proleti kroz glavu. *Osim tebe*. „Sigurno će je prodati i preseliti se u Las Vegas ili Monte Karlo, ili gde se već ti...”, pokušava da nađe pravu reč i deluje zadovoljan sobom kada je pronađe, „*slavni* okupljaju.”

Frenk ceo dan, a i veći deo noći, provodi na farmi, brine o našim životinjama i obrađuje zemlju. Radi napornije od ikog koga znam, ali uvek nađe vremena da primeti lepotu sunčevog zalaska u proleće ili iznenadnog, vrtoglavog uzleta ševe, sa tim duboko usađenim osećajem za vremenske prilike i živi svet. Jedna od mnogih stvari koje volim kod njega. Frenk nema vremena za čitanje romana ili odlazak u pozorište. Ne bi znao šta je suvi martini ni da mu ga prospu u lice. On je sušta suprotnost Gabrijelu Vulfu, ili bar onom o kome čitamo u novinama.

Gledam svog supruga kako se naslanja na vrata da obuje čizme. Kroz dvadeset minuta koža će mu biti prožeta trostrukim smradom kralje balege.

Frenk se trgne kad se sa druge strane vrata začuje oštro lupanje. „Prokletstvo”, kaže i cimne ih toliko naglo da njegov brat upadne u sobu.

Svako naše jutro počinje ovako.

Džimi, još uvek zajapuren od sinoćnjeg piva, napola zatvorenih očiju i s pramenom kose koji štrči uspravljen kao da je namazan gelom, kaže: „Aspirin, Bet? Glava me rastura.”

Uzmem kutiju s lekovima iz kuhinjskog ormarića, gde stoji najviše zbog Džimijevih mamurluka. Nekada davno bila je puna paracetamola za decu i flastera za hitne slučajeve.

Razlika između njih je pet godina, ali Frenk i Džimi toliko liče da je iz daljine čak i meni teško da ih razlikujem. Visoki su preko metar devedeset, tamne, skoro crne kose i toliko plavih očiju da se ljudi često okrenu da ih još jednom pogledaju. Kažu mi da su to oči njihove majke, iako nikada nisam imala priliku da je upoznam. Obojica nose dronjave somotske pantalone i debele košulje, koje će uskoro biti prekrivene tamnoplavim kombinezonima, što je njihova svakodnevna uniforma. U selu ih ponekad zovu „blizanci”, ali samo u šali; nema nikakve sumnje da je Frenk stariji brat.

„Šta bi sa onim 'samo da popijem još ovu kriglu i dosta je za večeras'?", kaže Frenk i isceri se Džimiju.

„Pivo je božja nagrada za pošten, naporan rad.”

„Je l' to iz Biblije?”

„Ako nije, trebalo bi da bude.”

„U podne smo kod jagnjadi. Vidimo se tada?”, dovikne mi Frenk dok braća izlaze kroz vrata, još uvek se smejući dok prelaze dvorište.

Pošto su muškarci otišli da pomuzu krave, a kuhinja je raščišćena, ima još toliko poslova koje treba obaviti. Gomile rublja za pranje – kombinezoni oba brata isprani su i čekaju me na dasci za ribanje. Pranje sudova od doručka. Pod, koji uvek treba obrisati, ma koliko dobro da ga pometem.

Umesto toga, skuvam lonac sveže kafe, obučem Frenkovu staru vetrovku, sednem za stočić od kovanog gvožđa i zagledam se preko naših polja, dok mi se pogled ne zaustavi na svom cilju: tri crvena dimnjaka različitih veličina, koji štrče iznad krošnje zelenog hrasta na obzorju.

Medoulends.

Pre

1955.

Ne znam da sam na tuđem imanju, izgubljena sam u zemlji snova, a glava mi je puna romantičnih scenarija u kojima ja trijumfujem. Zamišljam sebe kraj fontane kako, uz živahnu muziku orkestra, slušam strastvenu izjavu ljubavi. U to vreme mnogo čitam Džejn Ostin i sestre Bronte, imam običaj da nakitim.

Mora da sam se zagledala u nebo, bukvalno s glavom u oblacima; sudar se dogodi niotkuda.

„Šta sad, dođavola?”

Taj dečko na koga naletim, čije rame udari o moje, nije nikakav junak iz priče. Visok, vitak, ohol, poput tinejdžerskog gospodina Darsija.

„Što ne gledaš gde ideš?”, kaže. „Ovo je privatni posed.”

Cela ta priča o 'privatnom posedu' pomalo mi je besmislena, posebno kad je praćena tim osornim, ostrim naglaskom. Ta livada na kojoj se nalazimo, zelena i valovita, hrastovi sa procvetalim krošnjama nalik na oblake, jeste Engleska u punom sjaju. To je Kits, to je Vordsvord. U tome bi svako trebalo da uživa.

„Je l' se ti to smešiš?” Izgleda toliko ljuto da se umalo nasmejem.

„Nalazimo se usred nedodije. Nema nikoga. Zar je uopšte važno?”

Dečko trenutak zuri u mene, pre nego što shvati šta sam rekla. „U pravu si. Bože. Šta je sa mnom?” Pruži mi ruku, kao mirovnu ponudu. Nakon trenutka oklevanja, prihvatim je. „Gabrijel Vulf.”

„Znam ko si.”

Pogleda me iščekujući, čeka da čuje moje ime. Ali ne želim još da mu ga kažem. Čula sam priče o Gabrijelu Vulfu, čuvenom zgodnom dečku iz velike kuće, ali ovo je prvi put da ga vidim uživo. Ima lepo lice: tamne oči uokvirene trepavicama za koje bi moje drugarice ubile, talasastu kosu koja mu pada preko čela, oštre jagodice, elegantan nos. Pretpostavljam da bi se to moglo nazvati nekakvom aristokratskom lepotom. Ali na sebi ima pantalone od tvida uvučene u vunene čarape. Preko ramena mu je poput plašta prebačena jakna od tog istog tvida, a kaiš mu visi. Odeća kakvu nose starci. Nije uopšte moj tip.

„Šta si radila ovde?”

„Tražila mesto na kome ću da sednem i čitam.” Izvadim svoju knjigu iz džepa kaputa – tanko izdanje Emili Dickinson.

„Oh. Poezija.”

„Zvučiš pomalo razočarano. Više si u fazonu P. G. Vudhausa?”

Uzdahne. „Znam šta misliš. Ali grešiš.”

Ne mogu da se uzdržim i ponovo se osmehnem. „Je l’ ti to možeš da čitaš misli?”

„Misliš da sam praznoglavi glupan iz više klase. Berti Vuster.”

Nakrivim glavu i osmotrim ga. „Moraš priznati da bi mu se svidela tvoja odeća. Rekao bi da je galantna.”

Gabrijel se nasmeje i taj smeh ga potpuno preobrazi.

„Ovo su stare pantalone za pecanje mog oca. Izvukao sam ih iz kutije sa stvarima koje idu na rasprodaju. Ne bih ih obukao da sam znao da ćeš se toliko uvrediti.”

„Tamo si krenuo, na pecanje?”

„Da, odmah tamo dole. Pokazaću ti, ako želiš.”

„Mislila sam da je zabranjeno za običan narod kao što sam ja?”

„Vidiš, baš zato moraš da pođeš. Bio sam neuljudan i želim da se skupim za to.”

Stojim pred njim, kolebajući se. Ne želim da se upetljam u nešto iz čega ću se teško izvući. Želela sam samo da nađem neko lepo mesto na kome ću da sedim i čitam.

Ponovo se osmehne, onim osmehom od koga mu se izmeni lice. Zgodan čak i u toj staračkoj odeći. „Imam biskvite. Molim te pođi.”

„Kakve biskvite?”

Gabrijel okleva. „S kremom od jaja.”

Fontana, orkestar. Jezero, biskviti. Nije baš toliko neverovatno.

„Pa, u tom slučaju...”, kažem i tako počne.

1968.

O d svih godišnjih doba, rano proleće, kada se u vazduhu oseća nagoveštaj hladnoće, kada se pojave prve ptice, a polja su puna jagnjadi, uvek mi je bilo omiljeno. Bobi je bio lud za našom jagnjadi. Godinu za godinom, hranio ih je iz bočice, to je bio njegov posao, nikom drugom nije dozvoljavao ni da ih dotakne, jednom je čak izostao iz škole da bi to obavio. Dečak pun duha, cele zime je nosio kratke pantalone, bez kaputa, čak i kada bi ga upravnica poslala kući po njega. Zlatni dečak, toliko je pevao kada je bio mali da smo ga zvali Elvis. Bio je visok i mršav, sa smeđom kosom koja je štrčala baš kao i kosa njegovo strica.

Džimi je pustio tranzistor, odlično ga čujem pre nego što stignem do limene štale. To su Bitlsi. 'Hello, Goodbye' odvrnuta do daske. Ne naročito pastoralno, ali očigledno deluje na Džimijev mamurluk. Gledam ga dok ulazim kroz kapiju u vrhu polja, jedna ruka mu je na zadnjici jedne ovce, njiše bokovima, a leva noga mu cupka.

„Gde je Frenk?“, pitam, a Džimi pokaže ka dnu polja.

Stojimo i gledamo mog supruga kako se prebacuje preko ograde. Stavi jednu snažnu ruku na gornju prečagu, sa telom izbačenim pod pravim uglom pre nego što se prebaci preko nje poput olimpijca u trci s preponama. Gledam ga kako to radi gotovo svaki dan, ali ipak me preplavi blago zadovoljstvo dok posmatram taj detinji potez čoveka čiji je život ispunjen teškim radom.

Krene preko polja ka nama, energično klateći rukama; čak i odavde, znam da verovatno zvižduće. Ovo je mesto na kome Frenk najviše voli da bude.

Većina naših ovaca se ojagnjila, imamo četrdeset šestoro jagnjadi za ispašu i šačicu njih koja su još uvek u staji. Samo jedno koje treba hraniti na bočicu i jedno mrtvorodeno. Frenk i Džimi pregledaju sjagnjene ovce, prislonivši im dlanove na stomake da provere da li su se otvorile, pregledaju im zadnjice da vide ima li naznaka da su počele da se porađaju. Čine to gotovo instinktivno; mogli bi to da urade i u snu. Džimi je onaj mekog srca, priča sa ovcama dok radi, da im biskvit kada završi. Frenk je uvek u žurbi, u glavi mu je beskonačan spisak poslova, previše toga drži u svom mozgu.

„Misliš da bismo mogli da završavamo skup majki i da idemo dalje?“, kaže, a Džimi prevrne očima.

„Samo nešto naređuje, jelda?“, kaže ovcama.

Ovce imaju dugo, valovito polje samo za sebe, ali ne rastrkaju se previše, uvek ostanu zbijene ovde, pored štale. Kroz nedelju-dve jaganjci će postati samostalniji i tada će početi da dipaju tamo-vamo, uplićući vretenastim nogama. Period koji je Bobi najviše voleo. Bio je dečko sa farme, znao je kako ona funkcioniše, ali srce bi mu se svake godine slomilo kada bi došlo vreme da se njegove bebe pošalju na pijacu.

Ne znam ko od nas prvi čuje lavež. Okrenemo se i ugledamo lovačkog psa zlatne dlake kako grabi ka nama.

Lutalica, nema vlasnika, napada našu jagnjad.

„Beži odatle!“ Frenk pokuša da prepreči put psu. Visok je metar devedeset, širokih ramena i deluje opako, ali pas ga samo zaobiđe i zatrči se pravo među naše ovce.

Ovce ječe, a maleni mladunci prestrašeno bleje; imaju tek nekoliko dana, a već osećaju opasnost. Munjevita promena na psu. Oči su mu crne, iskezi zube, a telo mu se ukruti od adrenalina.

„Pušku, Džimi! Požuri!“, uzvikne Frenk, a Džimi se okrene i potrči ka staji.

Frenk je brz, dok uz praiskonski krik juriša na psa, ali pas je brži. Dohvati jedno jagnje, podigne ga za vrat, razdere mu grlo. Grimizni

mlaz jezive crvene krvi razlije se po travi. Jedno, dva, tri jagnjeta; utrobe se prosipaju poput žrtvene drobi. Ovce se sada razbeže na sve strane, posrću iz staje, zaslepljene strahom, ostavljajući svoju novorođenčad izloženu.

Potrčim ka psu, vrišteći, pokušavam da okupim jagnjad, ali čujem Džimija kako viče: „Sklanaj se, Bet! Pomeri se.”

A onda me Frenk privije u zagrljaj, toliko čvrsto da sam pripijena uz njegove grudi i osećam kako mu srce tutnji. Čujem pucanj, pa još jedan i kratak, ogorčeni, bolni urlik. Gotovo je.

„Bokte mazô”, kaže Frenk, odmakne se i prouči moje lice, s dlanom prislonjenim uz moj obraz.

Odemo do psa, sve troje gugučemo i dozivamo ovce: „Hajde, cure”, ali one drhte i bleje i u širokom luku zaobilaze leševe troje mladunaca.

Niotkud, poput opsene, preko polja dotrči neki dečak, mali i mršav u šortsu. Ima možda deset godina. „Moj pas”, vrišti.

Glas mu je tako umilan i visok.

„Jebiga”, kaže Džimi u trenutku kad dete vidi krvavu gomilu krzna i jaukne: „Ubili ste mog psa!”

Stigao je njegov otac, zadihani i zajapuren, ali ne mnogo drugačiji od mladića koga sam znala. „O, gospode, upucali ste ga.”

„Morali smo.” Frenk pokaže na iskasapljenu jagnjad.

Mislim da Gabrijel nema predstavu ko je Frenk, ili bar ne s kim je oženjen, ali onda se okrene i ugleda mene. Istog časa, licem mu preleti panika, ali odmah se pribere.

„Bet”, kaže.

Ali ja ga ignorišem. Niko ne brine o detetu. On stoji kraj svog psa, pokrivajući oči rukama, kao da želi da potisne užas.

„Evo.” U trenu se stvorim kraj njega, stavim mu ruke na ramena. A onda kleknem pored njega i zagrlim ga. On počne da plače.

„Slobodno plači”, kažem. „Biće ti lakše.”

On klone uz mene, sada cvili, dečak u šortsu u mom naručju.

I eto kako ponovo počne.

Suđenje

Centralni kazneni sud, London, 1969.

Ništa me nije moglo pripremiti za agoniju koju sam osetila dok sam gledala čoveka koga volim kako sedi visoko gore na optuženičkoj klupi, između dva zatvorska stražara, i čeka presudu.

Čovek optužen za nezamisliv zločin.

Nijednom ne pogleda ka galeriji da potraži moje lice, a ne pogleda ni u porotu. Ne posmatra ih, kao što to činim ja, koja proučavam svakog ponaosob, obuzeta panikom, dok se pitam da li će ova sedokosa žena umornog lica poverovati u njegovu nevinost. Da li će ovaj sredovečni čovek u prugastom bankarskom odelu, plavoj košulji s belom kragnom i manžetnama, biti onaj koji će glasati protiv njega? Mladić s kosom do ramena, koji deluje ljubaznije od ostalih, da li bi nam on mogao biti saveznik? Većina njih je nedokučiva, sedmoro muškaraca i pet žena, koji drže njegovu sudbinu u rukama. Moja sestra kaže da je dobro što ima mnogo žena. One su, kaže, po pravilu, saosećajnije. To mi deluje kao hvatanje za slamku, ali deo mene se nada će ženski porotnici možda razumeti razarajuću strast koja nas je naterala da sve rizikujemo.

Nakon što se mesecima pričalo o njemu, suđenje je konačno počelo. Sve u vezi sa ovom sudnicom kao da naglašava ozbiljnost naše situacije: visoka tavanica i zidovi obloženi drvetom; sudija, blistav u crvenoj odori, u svojoj stolici s visokim naslonom, poput kralja na prestolu, dok posmatra svoj dvor; ispod njega, branioci u crnim ogrtačima, s perikama, pregledavaju dokumenta, dok čekaju da

suđenje počne; i sudski službenik koji stoji ispred optuženičke klupe i mirnim, svečanim tonom iznosi svoju jezivu objavu: „Optuženi ste za ubistvo...”

Klupa za izveštače ispunjena je novinarima u sakoima od tvida i sa kravatama, a među njima nema ni jedne jedine žene. A tu je zatim i galerija, gde ja sedim s Elenor, zajedno sa svim znatiželjnicima. Ne tako davno i ja sam delila njihovu glad za ljudskom dramom. Kako sam samo željno pratila Profumo skandal i suđenje Stivenu Vordu koje je usledilo. Sećam se, kao da je bilo juče, fotografija Kristin Kiler i Mendi Rajs Dejvis dok napuštaju sudnicu, kako su otmeno izgledale i kako je štampa ipak uspela da ih ocrni i unizi.

Potpuno je drugačije kada je zatvorenik na optuženičkoj klupi osoba koju voliš. *Podigni pogled. Molim te, ljubavi.* Pokušam da telepatski stupim s njim u vezu, kao što smo uvek činili, ali on zuri pred sebe svojim čudnim, praznim očima. Jedino što odaje uznemirenost koju znam da oseća – koju je osećao svakog trenutka otkako se to dogodilo – jeste gnevno stisnuta vilica. Nekome spolja, možda, on deluje neprijateljski, ali ja ga znam bolje. To je jedini način da se obuzda da ne zaplače.